

ORVOSI KÖNYVTÁRAK MEDICAL LIBRARIES

*A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja
Official Journal of Hungarian Medical Library Association*

2019. 16. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

KÖSZÖNTŐ / EDITORIALS	3
HÍREK / NEWS	4
<i>Nem elérhetőek a ScienceDirect, Scopus és SciVal adatbázisok</i>	4
<i>Az Orvosi Könyvtáros elektronikus változata</i>	4
<i>Ismét bemutatásra került Jens Bjørneboe Semmelweis című drámája</i>	4
MOKSZ / HMLA	5
<i>Dr. Palotai Mária: Éves jelentés a MOKSZ 2018. évi munkájáról</i>	5
ESEMÉNYEK / EVENTS	10
<i>Kósáné Holecz Anna Mária, Barta Erzsébet: Egy találkozó margójára</i>	10
KÉPZÉS, TOVÁBBKÉPZÉS / EDUCATION, TRAINING	12
<i>Bede Józsefné: Szakmai továbbképzés - A ClinicalKey adatbázis</i>	12
TUDOMÁNYMETRIA / SCIENTOMETRICS	15
<i>Horváth Patrik: „Szilvametria”: PlumX Metrics</i>	15
ÖTLETBÖRZE / BRAINSTORMING	17
<i>Lutz Réka, Heronyányi Zsolt, dr. Gracza Tünde: A Digitális korszak kontra Gutenberg-galaxis</i>	17
ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNYEK / REVIEW ARTICLES	21
<i>Dr. Gracza Tünde: Pécs IX. gyógyszerterének történetéhez : Abrudbányai Rédiger Ödön (Abrudbányay Ödön) pécsi évei</i>	21
<i>Dr. Lénárd László: A szerelem és szeretet élettani hatásai, agyi mechanizmusai</i>	35
<i>Dr. Szabó László Gy.: Ajzószerék - johimbe, hólyaghúzó izgonc, nadragulya, maszlag, angyaltrombita, damiána</i>	40
<i>Dr. Tamási Béla: Szexuális úton terjedő fertőzések a XXI. században</i>	47
ÉVFORDULÓK / ANNIVERSARIES	50
<i>Bede Józsefné: Centenárium Tudományos Ülés Nyíregyházán!</i>	50
<i>Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes, dr. Gracza Tünde: Az 1919. január 28-án elhunyt költőfeledelemre, Ady Endrére emlékezünk</i>	54
NÉVJEGY / CARDS	56
<i>Barabás-Kovács Viktória</i>	56
NEKROLÓG / NECROLOGY	57
<i>Dr. Koltay Klára (1957-2018)</i>	57
SZERZŐI ÚTMUTATÓ / INSTRUCTION FOR AUTHORS	58

Pécs IX. gyógyszertárának történetéhez* Abrudbányai Rédiger Ödön (Abrudbányay Ödön) pécsi éve

Dr. Gracza Tünde

Pécsi Tudományegyetem, Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

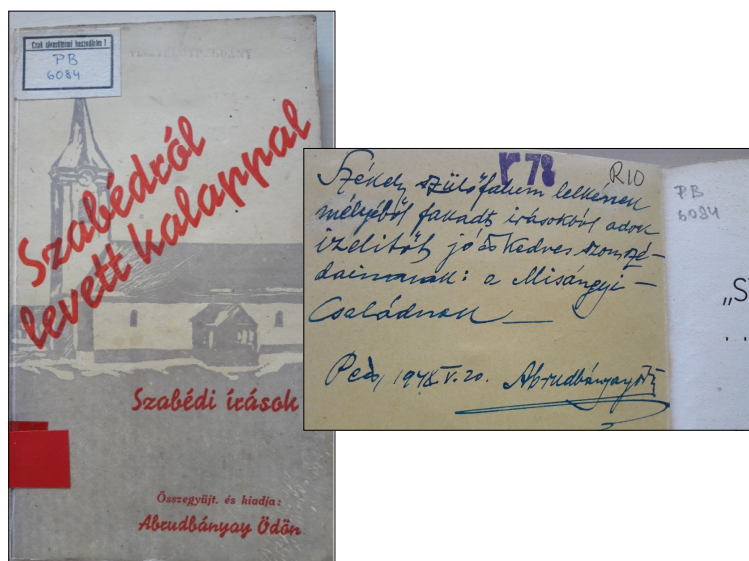
Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár

E-mail: tunde.gracza@aok.pte.hu

Egy balatoni kirándulás alkalmával látogattam el a Fonyódon található Kripta villába. Az ott látható kiállítás felkeltette az érdeklődésemet, mivel a látogatók számára elhelyezett ismertetőkön az olvasható, hogy az épület megálmódója majd' negyedszázadon keresztül Pécssett volt gyógyszerész. Hazaérkezésem után azonnal kutatásba kezdtem. Az interneten és az Arcanum adatbázisban – <https://adtplus.arcanum.hu/hu/> – a Kripta villáról és annak néhai tulajdonosáról sok információt találtam, azonban ezek sok esetben mesébe illő részleteket, és jó néhány közülük egymásnak ellentmondó állításokat tartalmaznak. Éppen emiatt az alábbi összefoglalóhoz csak azokat a cikkeket használtam fel, amelyek tartalmát vagy a MNL Baranya Megyei Levéltárban őrzött, vagy a Csorba Győző Könyvtár állományában megtalálható dokumentumok megerősítik. Utóbbiak hitelességéhez sem fér kétség, hiszen egykor a Kripta villa néhai tulajdonosa jelentette meg azokat.

„Levett kalappal szóljatok Szabédról”

Abrudbányai Rédiger Ödön 1878-ban született a Marosvásárhelytől 17 km-re északnyugati irányban található Szabédon (Săbed). Őseiről, szüleiről abból a saját kiadású emlékkönyvből – a család tagjainak, illetve neves szabédiak irodalmi munkásságából összeállított válogatásból – tudhatunk meg részleteket, melyet édesapja, id. abrudbányai Rédiger Géza (1845-1905) születésének 100., halálának 40. évfordulója alkalmából jelentetett meg 1944-ben Pécssett.[1]

A Csorba Győző Könyvtár tulajdonában lévő Abrudbányay által dedikált könyvet Pécssett adták ki 1944-ben

1849 nyarán az akkor még Tordán élő család vendégül látta Petőfi Sándort. Az akkor 4 éves Gézát állítólag a nagy költő felkapta és e szavakkal emelte a magasba: „*a magyarok Istene éltesen és áldjon meg, fiacskám*”. Petőfi szavait több évvel később, a bölöni Nagy Amáliával (1852-1919) kötött házassága során tíz alkalommal bekövetkezett gyermekáldás formájában látta megvalósulni. Megható, ahogy ezt szavakba öntötte: „*Barátom! ez a teher a világ legkedvesebb terhe s néked is az volna, ha te is, mint én Petőfi szent áldásaként hordanád.*” Az egyébként unitárius lelkész Rédigér Géza az irodalom területén is jeleskedett. Versei, írásai, meséi jelentek meg, több közülük az Országos Széchényi Könyvtár gyűjteményében is megtalálható. Az irodalom szeretete a család valamennyi tagját áthatotta, jeles családi ünnepeken a résztvevők egymással versengve adták elő próbálkozásait, műveiket. Ebben az irodalmat szerető környezetben nevelkedett Ödön, aki 1888-ban a kolozsvári Unitárius Kollégium tanulója lett. Itt kezdett ő is verseket farigcsálni.

1898-ban kitűnő képesítéssel tette le Kolozsváron a gyógyszerész gyakornoki vizsgát. Tanárai dr. Nyíredi Géza (1861-1914) és Orient Gyula (1869-1940) voltak.[2]

1906-ban a Kolozsvári „Ferencz-József” magyar kir. tudomány-egyetemen elméleti gyógyszerézmesteri szigorlatot tett.[3]

1910-ben a Lajos bajor herceg 62. gyalogezredéből a budapesti 1. honvéd gyalogezred tartalékába helyezték át.[4]

1912-ben már Budapesten volt gyógyszerész.[5]

1916. február 25-én a Pécsi Napló közölte *A zászlós levele* című versét, melyet dr. Czupor Miklós zászlós emlékére írt.

Az I. világháború szomorú tapasztalatai arra inspirálták Rédigér Ödön főhadnagyot, hogy „*az emberiség történeti hadakozását szimbolizáló harci játék*”-ot, a sakkot újragondolja. „*A régi sakk Bástya (torony) bábja a régi korok várrendszerét, várharcát; Huszár-figurája az akkori háborúk döntő tényezőjét, a lovasságot; Futár az egyedüli hírszolgáltató eszközt jelképezte. Királynő bábja az emberi létharc legfontosabb faktorát, a nőt, szimbolizálta. S a játékharcban a főtényezők a közvitézekkel (gyalogosokkal) együtt a központi hatalom, a Király körül és a királyért küzdenek.*” Az általa elképzelt játékot 10x10-es mezőn játszották, és az összesen 8-féle bábú is más-más elnevezést kapott. „*A modern magyar sakk az emberiség élet-halálharcát modern tényezőivel a világháború tanúságai szerint rögzíti a játékmezőre. Szellemében minden nacionalista vonás nélkül az általános emberi dominál; bábjai ép oly sallangnélkülien egyszerűek, mint a régi sakké.*” [6]

1919-ben a Gyakorló Gyógyszerészek Országos Szövetségébe kéri felvételét, melynek 1920-ban nagykanizsai gyógyszerészként lett pártoló tagja.[7,8] Nagykanizsán a Bogenrieder Frigyes tulajdonában lévő a „Meváltó” gyógyszerertárban tevékenykedett, innen pályázta meg és nyerte el később a pécsi IX. patika felállításának jogát.

1921-ben az Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetségének szeptember 4-i közgyűlésén javaslatára határozatot fogalmaztak meg, miszerint: „*összeírják az ország mindazon bérbeadott vagy kezelésbe adott gyógyszerertárát, a melyet tulajdonosuk egyéb foglalkozása miatt nem ér*

rá vezetni és kérni fogják, hogy az ilyen gazdátlan, illetve fiktív gazdájú patikák jogositványa nyilvános pályázat útján töltsék be”.

1922-ben a Pécssett felállítandó IX. gyógyszertár jognyertese lett, melyet Vass József népjóléti miniszter saját hatáskörben döntött el. Rédigert az új gyógyszertár egy éven belüli felállítására kötelezték.[9,10] Decemberben Pécs közgyűlése elfogadta dr. Lieber György tiszti főorvos javaslatát, miszerint az új gyógyszertár – Rédiger kívánságának megfelelően – a Zsolnay Vilmos utcába kerülhetett.[11]

1923-ban a város IX. és X. gyógyszertárainak elhelyezése körül kialakult vitákról, bonyodalmakról többször is írt a Dunántúl. (Az alábbiakban ezzel a kérdéssel részletesen foglalkozunk.)

1924. január 19-én nyitotta meg a Zsolnay Vilmos utca 2. szám alatt Rédiger Ödön a „Szent Istvánhoz” címzett új gyógyszertárat.[12] A patikát a 10-06-os telefonszámon lehetett elérni. Rédiger a közéletben is tevékenykedett, novemberben az Erdélyiek Otthonában – melynek titkára volt – az *Erdély és az oláhság* című tanulmánya került bemutatásra.[13]

1925 májusában adakozóként találkozhatunk a nevével; a pécsi keresztény munkásifjak cserkészcsapata mentőszekrényét töltötte fel a szükséges kellékekkel. Adományának értéke 260.000 korona volt.[14] (Abban az időben 1 kg liszt 18.650 koronába került.[15])

1926 júniusában a Magyar Gyógyszerész Egyesület tagjaként küldöttségben járt dr. Vass József népjóléti miniszternél, hogy tájékoztatást adjanak a gyógyszerészek legégetőbb problémáiról. A miniszter válasza: *„Magyarországon elegendő számú gyógyszertár van, sőt átlagos számításban több, mint amire szükség volna. Ismeri a gyógyszerészet és gyógyszerészek helyzetét és ahogy már három év előtt mondotta, a hivatás és kar iránti megbecsülés folytán, a kar kívánságainak igazságos megoldására törekszik.”*[16] Októberben optálóként kellett megjelennie Pécs város jogügyi és népjóléti ügyosztályán.[17] Ebben az évben is rábukkanhattunk nevére az adakozók között különböző szervezetek különböző rendezvényei alkalmával. Példaképpen említhető a pécsi református egyház karácsonyfájára és karácsonyi vásárára ajándékozott könyvek, játékszerek és egyebek.[18]

1927 decemberében *„Betörési kísérlet a Zsolnay Vilmos-utcai gyógyszertárba: Rédiger gyógyszerész elfogta a betörőt”* címmel közölt cikket a Dunántúl, részletesen megörökítve a kalandos esetet és hosszan ecsetelve Rédiger bátorságát, határozottságát.

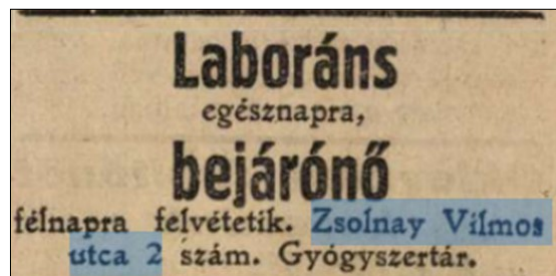
1928-ban magasföldszintes lakóházat épített Pécssett a Hegyalja utca 20. szám alatt.[19] A házban a saját célra szánt lakáson kívül még legalább másik kettőt is kialakíttatott, melyeket a helyi lapok hirdetései szerint kiadásra kínált. A ház eredeti formájában ma is látható, sőt a rajta lévő családi címert is sikerült megmenteni. A *„címer: kék paizsban koronázott zöld dombból kinövő (a koronában fészkelő) kiterjesztett szárnyú hattyú (nézetem szerint inkább sas vagy griff) lábaival egy méh-kosarat tart. Sisakdisz: a paizsalak méh-kosár nélkül. Takarók: vörös-arany; kékezüst. (Családi közlés és címeres pecsétetek.)”*[20] Ettől az évtől hitoktatóként is felbukkant a neve. A Ciszterci rend Nagy Lajos katolikus gimnáziumában a másvallású hallgatók számára külsős oktatók tanították a hittant. Az unitáriusok oktatója Rédiger Ödön volt.[21]

A Hegyalja utcai ház homlokzatán még ma is látható címer

1929. augusztus 29-én vette feleségül Sántha Ilonát. Az esküvőt a budapesti unitárius templomban tartották. Eskető pap József Miklós (1869-1946) püspöki vikárius, tanúk albisi Barthos Indár (1879-1965), reálgimnáziumi igazgató és dr. Rédigér Károly (1880-1963) tanár, Ödön testvére, voltak.[22]

Három gyermekük az 1927-ben született Tünde, az 1930-ban született Györgyike és az 1933-ban született István. (Tündéről nem tudunk, Györgyike 1985-ben hunyt el, István viszont még ma is Fonyódon él.)

István születése után már nem csupán a patikába keresett alkalmazottakat[23]

1933 februárjában megjelent Kutor Ferenc (1888-1970) nótagyűjteménye Pécsen. A Gyógyszerészi Hetilap 2. száma „Nótaszerző gyógyszerész” címmel adott hírt a könyvecskéről, ugyanis a nóták közül hatnak a szövegét Rédigér Ödön írta. Közülük néhány:

- „Az utolsó őszi rózsza” címűt „R. K.-né Debreczeni Rózsika emlékének” szentelte Rédigér. (Debreczeni Róza és Rédigér Károly – Ödön testvére – a Siketnémák államilag segélyezett intézetében tanítottak. Az egyikük Debrecenben, a másikuk pedig Aradon. 1930. augusztus 7-én kötöttek házasságot.[24])
- A „Hejh! Ti! baranyai leányok” című dalt „Nagyságos ifj. Hamerli Józsefné úrhölgynek” ajánlotta Rédigér. Ez a dal „Marosszéki Tündérleányok” címmel szerepelt az 1944-ben megjelent a „Szabédról levett kalappal” című kiadványában.
- Témánk szempontjából a legérdekesebb nóta azonban a „Nagyságos Rédigér Ödönné Úrnőnek ajánlott” „Pécsi patikáros” című.

26

Nagyságos Rédiger Ödönne' Ürnöknek ajánlva.

Minden jog fenntartva.

Pécsi patikáros.
Abrudbányai Rédiger Ödön.

KUTOR FERENC.

Élénken. *Lassú csárdás ütem*

Az én rózsám pé - csi pati - ká - ros, Pa - ti - ká - ja ra - gyo - gócsil - lá - ros.
Mecsek alján ki - fogytaka lá - nyok, Mindvi - lág - gá vit - te diplo - má - jok.

Ha majd egy - kor én le - szeka pár - ja, Rám lesz gond - ja nem a pati - ká - ra. ra.
Itt - hon ki van, mind - any - nyi már asz - szony, Ár - va szi - vem kiből is vá - lasz - szon. szon.

Februárban a Budapesti Egyetemi Gyógyszerészhallgatók Segély- és Önképző-Egyletének 70 éves fennállása alkalmából rendezett bálon is elhangzott egy csárdás, amelyet Rédiger Ödön külön erre az alkalomra írt. Rédiger az Erdélyiek pécsi otthonának titkári teendőit is ellátta. Március 15. alkalmából „Hazafias emlékünnepelet” tartottak, melyen előadta művét, a „Székely végrendelet”-et.[25]

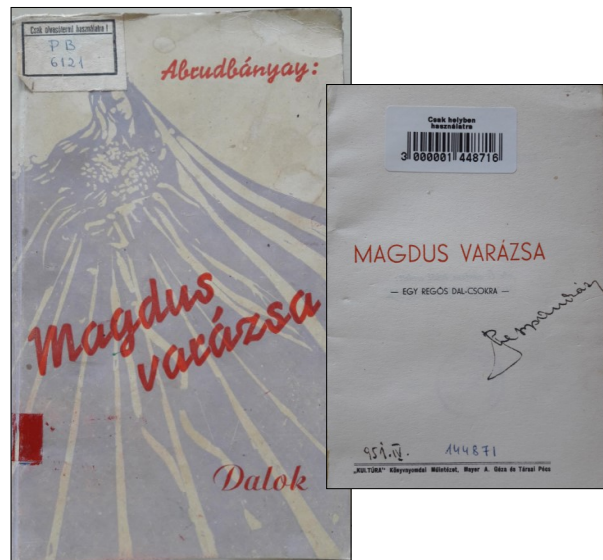
1935-ben nevét abrudbányai Rédiger Ödönről, Abrudbányay Ödönre változtatta.[26]

1938-ban elvált feleségétől, Sántha Ilonától. Elköltözött a Hegyalja utcából, (volt) felesége azonban a MNL BML által őrzött Választói névjegyzékek tanúsága szerint 1944-ig még biztosan használhatta a lakást.

1941-ben készült el a máig látogatható, csodálatos panorámával rendelkező Kripta villa Fonyódon.

Közben az irodalomról sem feledkezett meg, folyamatosan jelentek meg írásai, dalai:

- Balatoni himnusz : Abrudbányay Ödön verse, Kutor Ferenc zenéje. 1939.
- Szabédról... levett kalappal : Emlékkönyv. Pécs. 1944. (A Csorba Győző Könyvtárban található példányt 1948. V. 20-án, dedikálta szomszédainak Abrudbányay Ödön.)
- A bájgúnár : Szatírák. Pécs. 1947. Előszavát Várkonyi Nándor írta, aki a pécsi orvosi könyvtárnak is munkatársa volt!
- Felvidéki dal. Pécs. 1949.
- Magdus varázsa : Egy regós dalsokra. Pécs, 1951? (A könyvbe kézírással utólag írták be a dátumot: 1951. IV.)

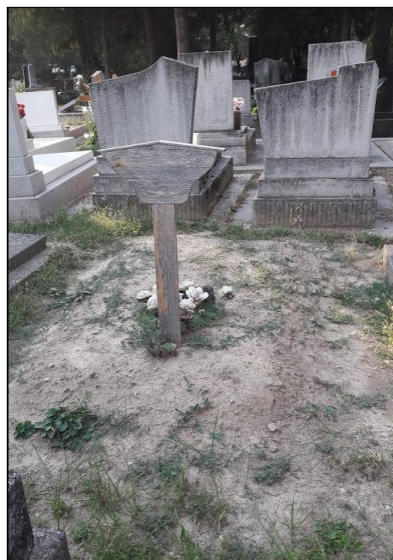

Újabb kötet a Csorba Győző Könyvtár gyűjteményéből

1947-ben Tünde lánya férjhez ment Örsi Ferenchez. „Házasságkötés... Örsi Ferenc MÁV napszámos és Abrudbányai Tünde Margit okl. tanítónő...”[27] (Az Örsi házaspár 1963-ig Pécsett éltek. Tünde a Gyárvárosi Általános Iskolában tanított.)

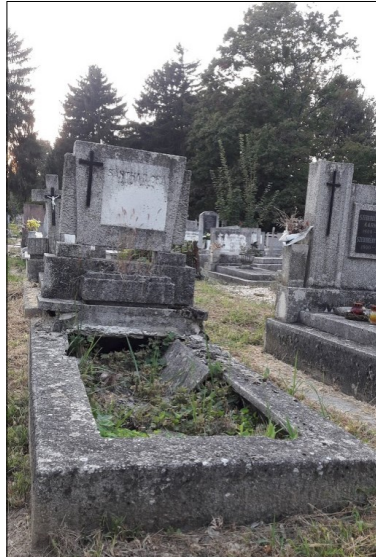
1950-ben már ismét Abrudbányay lakott a Hegyalja utcai házban. (A szomszédok szerint ebben a házban íródott a Tenkes kapitánya.) Azt mondják, itt hunyt el 1955 októberében. Halála után lakását feltörték, értékeit, írásait eltulajdonították. Sírját hiába kerestem a pécsi temetőben! Még tábla sem őrzi az emlékét!

„Tisztelt Hölgyem! Megkeresésére tájékoztatom, hogy Abrudbányai Ödön a pécsi köztemető K XIX 31. számú sírjában lett eltemetve 1955-ben. A sírhelyet újraváltás hiányában 2016-ban újraértékesítettük, a maradványokat a sírhelyben hagytuk...”[28]

A Pécsi temető jeltelen sírjában nyugszik Abrudbányay Ödön (a fejfa nem őt jelöli)

„... Sántha Ilona leánykori néven szerepel adatbázisunkban, őt 1975. 10. 17-én temettük el a pécsi köztemető IV. XVIII. 13. számú sírhelyébe. Az ő sírhelye 2001-ben lejárt, de felszámolása még nem történt meg...”[28]

Sántha Iлона sírhelye 2001-ben lejárta...

„Az emberi létharc legfontosabb faktora, a nő...”[6]

A bevezetőben Kripta villaként emlegetett fonyódi épületet Abrudbányai Ödön építtette 1941-ben. Magdus pihenőnek nevezte el, mert végső nyughelyül szánta családjáé és néhai menyasszonya számára. Kapcsolatukat, szerelmüket, tragédiájukat a *Magdus varázsa* című kiadványában mutatta be. *„A legtökéletesebb női eszménynek, Magdus drága emlékének”*, szentelt kötet 1951-ben jelent meg.

Az egykor Magdus pihenő, ma Kripta villa Fonyódon

Anda Magdolnát még Kolozsváron jegyezte el Rédigér. Házasságkötésre nem kerülhetett sor, mert a menyasszony az esküvő előtt meghalt.[29] Hogy mikor történt mindez, azt egyelőre csak találgatni lehet, – a fenti életrajzból kiindulva azonban az 1910-es év tűnik elképzelhetőnek.

A Magdus pihenő – ma Kripta villa – egy háromszintes épület. Alagsorában – állítólag Kővágószőlősről származó – vörös homokkőből kifaragott nászi ágyon Magdus és Rédigér élet-

nagyságú szobrai láthatók. Megbonthatatlan szerelmük szimbóluma Rédiger keze, melyet Magdusén pihentet. Az emlékmű mellett és előtt üres kripták bejáratai vannak, ugyanis ide történő temetkezésre Abrudbányay sosem kapott engedélyt.

„Megbonthatatlan szerelmük szimbóluma...”

A földszinten állandó kiállítás, az emeleten kávézó található. Tetejéről pompázatos a kilátás a Balaton északi oldalán húzódó tanúhegyekre.[30]

A menyasszonya elvesztése okozta lelki sebek olyan lassan gyógyultak, hogy Rédiger csak Pécsre kerülése után gondolt ismét a házasságra. Humorosan, de úgy tűnik, a saját tapasztalatát fogalmazta meg a „Pécsi patikáros” című nótába; „*Mecsek alján kifogytak a lányok... Itthon ki van mindannyi már asszony...*”, ugyanis 1929. augusztus 29-én feleségül vette Sántha Ilonát.

A MNL Baranya Megyei Levéltárában az 1937. évre vonatkozó mutatókat lapozgatva bukantam rá egy érdekesnek ígérkező irat címére: 36433/3063. *Abrudbányai Rédiger Ödönné a Knecht Rudolfot illető ellátmány „fönntartás” tőle leemelhető behajtás iránt. (X.10.)* Az iratot sajnos már selejtezték így annak tartalmát nem tudtam megismerni, azonban a Dunántúl 1925. december 8-ai számának anyakönyvi híreiben találtam egy hirdetést, miszerint „*Knechtl Rudolf műszerész és Sánta Ilonka a mai napon házasságot kötöttek.*” Valószínűleg Tünde ebből a házasságból született.

Sántha Ilonával kötött házassága 1938-ban sajnos válással végződött.

„Az én rózsám pécsi patikáros...”

1780-ban Pécs szabad királyi várossá vált. Lakossága ekkor 8500 fő lehetett. 1796-ban az I. Ferenc adományozta engedély alapján az Irgalmasrend nyithatott gyógyszertárat Pécsen. Az iparosodás fejlődésével – különösen a szénbányászat fellendülésével – a lakosság száma 1850-ben 15 ezerre, 1873-ban 23 ezerre, 1891-ben pedig 34 ezerre emelkedett.[31]

1853-ban a Sopronban működő Helytartótanácsi Osztálytól elvi engedélyt kapott Pécs, hogy újabb patikát nyithat abban az esetben, ha vasútja is lesz. Mivel a Dunagőzhajótársulat által épített Mohács-Pécs közötti vasútvonal 1858. december elsején átadásra került, bár akkor még csak a teherszállítás számára,[32] pár évvel később, 1864-ben a IV. – a „Magyar koronához” címzett – gyógyszertár elkezdhette működését. Tizenegy jelentkező közül tulajdonosa Nendtvich Vilmos (1821-1893) lett – „*Csemyánszky Lázár németbólyi és*

Hartmann József csepregi patikatulajdonosok, Ceíszberger József mitrovicai és Gallé Emil kecskeméti patikabérlők, Maléter Sándor jolsvai, Darázs József körmendi, Szoleter Sándor budai, Ozorowszky Béla németujvári, Homoky Vince nagyváradi és Korányi Imre debreceni segédek, és Nendtvich Vilmos pécsi lakos”[33] – került kiválasztásra.

1901 júniusában a Kossuth Lajos utca 29. szám alatt – a Papp-féle emeletes épületben – nyílt meg a város VII. gyógyszertára. Tulajdonosa Keresztény János (1872-1938) lett. A „*díszes, igen elegáns új patika*” átadásán jelen voltak: „*dr. Cirer Elek városi tisztii főorvos, dr. Ludvig Ferenc** kerületi orvos és Vaszary Gyula rendőrfőkapitány*”.[34]

Három évvel később, hogy Török János a Király utcában megnyitotta Pécs VIII. gyógyszertárát, 1911 júniusában a Pécsi Napló már a IX. gyógyszertár felállításáról írt, éspedig, hogy azt Jeney Béla mecsekszabolcsi gyógyszertár-gondnok ekkor már harmadszor kérelmezte. Patikáját a „Zsolnay szobor tere” tervezte. A város Ludvig Ferenc (1855-1937) tb. főorvos vezette közegészségügyi bizottsága kérelmét annak ellenére utasította el, hogy indoklásul a siklósi városrész ellátatlanságát, 30 éves gyógyszerészi tevékenységét, valamint nyolc tagú családja megélhetésének biztosítását hozta fel.[35] Ugyanebben a cikkben található az a felsorolás, mely szerint a gyógyszerészek egzisztenciális problémái megoldására több lehetőséget is érdemes megfontolni:

- a gyógyszertárügy államosítása,
- a városok és községek joga gyógyszertárak nyitására,
- a gyógyszerészek városok és községek által történő alkalmazásának joga,
- külföldi példák szerint, a gyógyszertárnyitás számbeli korlátozás nélküli teljes szabadsága.

1913-ban újabb kérvények érkeztek a IX. gyógyszertár felállításának engedélyezésére. A Kelemen Mihály vezette közegészségügyi bizottság azonban a kérelmezőket – Cseresznyés Gyula kolozsvári egyetemi tanársegéd, Frank Sándor és Friedrich Sándor pécsi, valamint Jákubovics Dezső németbolyi gyógyszerészsegédek – sorra elutasította.[36]

1922-ben nem várt fordulat következett be. A december 2-án megjelent Dunántúl közlése szerint a IX. gyógyszertár felállítási jogát Vass József (1877-1930) népjóléti miniszter Rédigér Ödön nagykanizsai gyógyszerésznek adományozta. Rédigér Nagykanizsán a Bogenrieder Frigyes tulajdonában álló „Meváltó” gyógyszertárban dolgozott. Érdekességképpen jegyezzük meg, hogy a pécsi lapokban nem találtuk nyomát, hogy pályázatot írtak volna ki a IX. gyógyszertár felállítására. Levéltári kutatásaim azt bizonyítják, hogy volt pályázat, hiszen a Rédigér Ödön által alább idézett, az 1922. júliusában kelt népjóléti miniszteri rendeletet rajta kívül még a következő 11 személynek postázták: Vajda Gyula, Szántó József Budapest, Szondy u. 78., Vajdits György Hógyész, Szentgyörgyi Imre Gyöngyösmellék, Mertha Lajos Pécs, Kossuth Lajos utca 29., Fucks Zsigmond Pécs, József utca 16., Lackner Antal Pécs, Surányi Langer Károly Bercel, Fridrich Sándor és Weigl Dezső Pécs, Wéber-féle „Arany Sas” gyógyszertár, Johan Hugó Pécs, Király utca 18.

Ezzel szinte egy időben a X. gyógyszertár felállítására 13 kérvény érkezett: „*Binder Géza 39 éves r. k. nagykanizsai lakos, az ottani Salvator gyógyszertár segédje, Friedrich Sándor 41 éves r. k. pécsi lakos, az Arany Sas gyógyszertár gondnoka, Pálffy Gyula 50 éves r. k. domolosi (Somogy megye) lakos, menekült pancsovai gyógyszertár tulajdonos, Mertha Alajos 35 éves r. k. pécsi lakos, Keresztény János Órangyal gyógyszertárának segédje, Vajda Gyula 46 éves evang. adonyi lakos, az ottani Megváltó gyógytár tulajdonosa, Wajdits György 39 éves r. k. hógyészi lakos, menekült aradi gyógyszerész, Hégel Frigyes 37 éves r. k. kónyi lakos, ottani gyógyszertár tulajdonos, Gáts Lajos 46 éves r. k. mozsgói lakos, ottani gyógyszertár tulajdonos, Czingelly Árpád 48 éves r. k. pécsi lakos, Szigeti Frigyes Remény gyógytárának segédje, Fónagy Sándor 54 éves ref. pécsi lakos a Sipőcz-féle gyógyszertár vezetője, Desits József 42 éves r. k. soproni lakos Szerdahelyi János gyógyszertártulajdonos segédje, Weigl Dezső 31 éves r. k. pécsi lakos az Arany Sas gyógyszertár segédje, Szántó József 65 éves r. k. budapesti lakos Szabady János Tököly-ut 21. alatti gyógyszertárának segédje*”. [37])

A nyolc már meglévő közül a legnagyobb forgalmat 1922-ben Weber- és Szigeti-, majd a Sipőcz-, Keresztény-, Göbel- és végül az Irgalmasok, a Török- és Csincsák-féle gyógyszertárak bonyolították le.[38]

1923 februárjában Pécs elsőfokú közigazgatási hatósága sok vitát kiváltó döntést hozott a IX. és a X. gyógyszertár elhelyezéséről. A IX. patika elhelyezésére a Széchenyi tér északi részét – Kardos Kálmán (ma Janus Pannonius) utca és Mária utca, illetve Mária utca és a Nádor Szálló közti terület –, a X. patika elhelyezésére a Zsolnay szobor közvetlen környékét, illetve a Rákóczi út 11. és 21. számú házak közti szakaszt jelölte ki.[39] Akkor már tudni lehetett, hogy Rédigér a döntés ellen 1922 decemberében fellebbezést nyújtott be. Vass miniszternek írt levele megtalálható a MNL BML archívumában.

„*Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Uram!*

Nagyméltóságod által 30447/922. sz. alatt jul. 12-én alulirott részére adományozott IX-dik gyógyosztár felállítási helyére nézve Pécs sz. kir. város közigazgatási bizottsága és polgármesteri hivatala nem vette figyelembe aziránti írásbeli kérésemet, hogy ez új gyógyosztárt a városnak ama fejlettebb körzetén állithassam fel, amely körzet – (t.i. a Légyszeszgyár utcától a Farkas István utcáig –) a városi tanács által f. év febr. 28-án 31.jhvi/3501/922 sz. alatti határozattal első helyen ajánltatott új gyógyosztár számára. E tanácsi határozata ellentétben a polgármesteri hivatal f. hó 14-én a város által adományozott X.-dik patika számára utalta ki nevezett város-szakaszt; a IX-dik gyógytár felállítási helyét pedig – 5 hónappal az adományozás után – oly városkörzetbe jelölte ki, mely körzet szakbecslés szerint a patika megélhetését egyáltalán nem biztosítja.

E helykijelölést méltánytalannak s a közegészségügy szolgálatának érdekével ellentétesnek tartom; ezért tiszteletteljesen kérem Nagyméltóságodtól ez intézkedés reparatioját.

Merőben méltánytalan a sorrendben későbbi szükségletet jelentő X-dik új gyógyosztárnak a IX-dikkel szemben a fejlettebb városszakaszt juttatni; a közegészségügyet pedig lehetetlen

szolgáltatnia az új IX-dik patikának a megélhetését nem biztosító körzetben, melyben még arra se lehet kilátás, hogy a mai viszonyok mellett szükséges több milliós erigálási költség legszerényebb kamata garantáltassék.

Tiszteletteljesen kérem tehát, Nagyméltóságodat, méltóztassék Pécs sz. kir. város polgármesteri hivatalát utasítani, hogy a fent jelzett 3501/922. sz. alatti városi tanácsi határozatban megjelölt új patikahelyek (körzetek) közül a sorrendben elsőül ajánlottat a IX-dik patika részére utalja ki annyival sürgősebben, mivel a jogadományozás keltétől számított több, mint 5 havi késéssel történő helykijelölés miatt az idejekorán megvásárolt patikai anyagoknak és felszerelésnek különféle raktáron holt tőkeként való kényszerű hevertetése révén eddig is már tetemes anyagi kárt szenvedtem, és mivel a kérdéses város-szakaszon a IX-dik patika részére igényelt helység (Zsolnay Vilmos-utca 2. szám alatt) megszereztetésére a lakáshivatal 861/922. számú felterjesztés Nagyméltóságod minisztériumában, alulírott kezdeményezése folytán elintézés alatt áll.

Ha pedig e jogosan igényelt kérdéses város-szakasz Pécs budai külvárosában valamely „vis major” jellegű ok miatt a IX-dik patika számára mégsem volna kiutalható, tiszteletteljesen kérem Nagyméltóságodat, hogy Pécs főpályaudvarától kezdődő Ferenc József-utcának a Rákóczi-útba való torkolási körzetét kegyeskedjék a IX-dik patika felállítási helyéül kijelölni, mint szalbecslés szerint oly fejlett körzetet, mely a meglevő szomszédos patikák existenciájának veszélyeztetése nélkül az új gyógytár megélhetését és a közegészségügy szolgálátát biztosítja.

Kéri Nagyméltóságod iránti alázatos tisztelettel:

Nagykanizsa, 1922. dec. 15-én

Rédiger Ödön, gyógyszerész
a pécsi IX-dik patika engedményese”[40]

hogy tőkeként való hevertetése révén eddig is már tetemes anyagi kárt szenvedtem, és mivel a kérdéses város-szakaszon a IX-dik patika részére igényelt helység (Zsolnay Vilmos-utca 2. szám alatt) megszereztetésére a lakáshivatal 861/922. számú felterjesztés Nagyméltóságod minisztériumában, alulírott kezdeményezése folytán elintézés alatt áll.

Ha pedig e jogosan igényelt kérdéses város-szakasz Pécs budai külvárosában valamely „vis major” jellegű ok miatt a IX-dik patika számára mégsem volna kiutalható, tiszteletteljesen kérem Nagyméltóságodat, hogy Pécs főpályaudvarától kezdődő Ferenc József-utcának a Rákóczi-útba való torkolási körzetét kegyeskedjék a IX-dik patika felállítási helyéül kijelölni, mint szalbecslés szerint oly fejlett körzetet, mely a meglevő szomszédos patikák existenciájának veszélyeztetése nélkül az új gyógytár megélhetését és a közegészségügy szolgálátát biztosítja.

Kéri Nagyméltóságod iránti alázatos tisztelettel:

Nagykanizsa, 1922. dec. 15-én,

Rédiger Ödön
gyógyszerész
a pécsi IX-dik patika engedményese.

Az 1922. december 15-én íródott levél részlete (az eredeti a MNL BML tulajdona)

Több más fellebbezést is benyújtottak a két patika elhelyezésével kapcsolatosan. Szigeti Frigyes az Irgalmas utca 22. szám alatt lévő Remény gyógyszertár tulajdonosa, Keresztény János gyógyszerész, valamint Csincsák Béla (1871-1934) a Kossuth utca 2. szám alatt lévő „Magyar Szent Koronához” címzett gyógyszertár tulajdonosa az új patikák elhelyezése ellen emeltek kifogást, forgalmukat és megélhetésüket féltve.[41]

Végül azonban Nendtvich Andor polgármester döntése értelmében – melyet a város közigazgatási bizottsága 1923 júniusában hagyott jóvá –, teljesült Rédiger álma; gyógyszertárat nyithatott a Zsolnay Vilmos utca 2. szám alatt. A gyógyszertár forgalma csakugyan biztosított volt, hiszen a városrész folyamatos fejlődése ezt lehetővé tette és már megnyitása-kor csupán pár sarokra helyezkedett el az 1912-ben megnyílt Dohánygyártól, a villamos vasút központi telepétől, a szeszfőző szövetkezettől, az Erzsébet Tudományegyetem épületétől, a Zsolnay gyártól és az Anna gőzmalomtól.[42,43]

Az MNL BML mutatóiból nyomon követhető a Zsolnay Vilmos utca 2. szám alatt létesített, „Szent Istvánhoz” címzett új (kilencedik) gyógyszertár fejlődése, a megnyitásától – 1924. január 19-től – kezdve a város illetékes hivatalai számára folyamatosan küldött, működésére vonatkozó számlái alapján.

1926-tól rendszeresen teljesített szolgálatot ügyeletes gyógyszertárként március, június, szeptember és december hónapokban. (Ekkor a Rédiger tulajdonában lévön kívül még tíz másik gyógyszertár volt Pécsen: Keresztény Jánosé a Kossuth Lajos utca 29., Török Jánosé a Király-utca 26., Szigethy Frigyesé az Irgalmasok-utcája 22., Fridrich Sándoré a Rákóczi-ut 28., Sipócz István örököseié az Apáca-utca 1., az Irgalmas-rendé a Széchenyi-tér 5., Csincsák Béláé a Kossuth Lajos utca 2., Góbel Margité a Szigeti országút 1., és Weber Dénesé a Király-utca 2. szám alatt.)[44]

1929 májusában – Pécs város egészségügyi kerületeinek új beosztása során – felmerült, hogy a Gyár városban új gyógyszertárat kellene felállítani, vagy Rédiger gyógyszertárát a Zsolnay gyár mellé áthelyezni. A közgyűlés elvetette mindkét javaslatot.[45] Rédiger gyógyszertára tovább fejlődött. Szeptemberi hirdetésében, „*azonnali belépésre keres főnöki ajánlattal bíró, szolid, fiatal, nem okleveles munkatársat. Sváb nyelv értése előny*”.[46]

1934-ben sikeres gyógyszerészgyakornoki vizsgát tett Kovács Gyula, aki a Rédiger patikában volt gyakornok.[47]

1935. április 4-én a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület Baranya vármegyei kerülete rendes évi közgyűlését Siklóson, a „Siklósi Társaskör” külön helyiségében tartotta. Bár az Egyesület előző évi közgyűlésén határozatot hozott, hogy „*a kerülethez tartozó gyógyszerészek gyakornokot, kivéve gyógyszerészek gyermekeit, nem alkalmazhatnak*” Rédiger Ödön mégis engedélyt kért és kapott, hogy unokaöccsét gyakornokul alkalmazhassa.[48]

A következő években ritkulnak a IX. patikával kapcsolatos hírek. Az államosítás előtti utolsó információt a Dunántúli Napló 1950. augusztus 29-én megjelent számában találtuk. A gyógyszertár neve – Szent István – akkor még nem, csupán a telefonszáma változott meg 12-56-ra.

A pécsi gyógyszertárak államosításának kérdéséről nem szeretnénk írni, részletesen foglalkozik azzal a „*30 éves A Szocialista Gyógyszerellátás Baranya megyében*” című dokumentum. Különösebb kommentár nélkül ebből szeretnénk néhány mondatot idézni:

„...*Bányász családból származom... Nekem is ez jutott osztályrészül... A kötelező tanfolyamok elvégzése után csillás, segédvájár, vájár, bányamentő, robbantómester lettem. 1945-től*

veszek részt a munkásmozgalomban, majd 1946 januárjában beléptem a Magyar Kommunista Pártba. ...1950. július 28-án reggel megszólalt a Szászvári postán a telefon, hogy azonnali hatállyal jelentkezzem a megyei Pártbizottságon, Szikra Sándor megyei első titkár elvtársnál. Beérkezve láttam, hogy a szobában 3 férfi dolgozott, nagy papírtablókat, Baranya megye térképét tanulmányozták. Az ajtó mellett szinte katonásan megálltam és vártam amíg megszólítanak. Szikra elvtárs közelebb invitált, majd számomra az örökké felejthetetlen szavakat mondta a sovány magas férfi felé fordulva. 'Kormánybiztos elvtárs, bemutatom Szabó Pál elvtársat a Szászvári bányaiüzem dolgozóját a leendő új Gyógyszertár Vállalat igazgatóját'. ... Hosszú percek után végre szót mertem kérni... 'köszönöm ezt a szép és megtisztelő feladatot' de nem vállalhatom el a következő okok miatt:

- *Nekem nincs képzettségem ahhoz, hogy vállalatot vezessek.*
- *Gyógyszertárban csak akkor jártam eddig, amikor szegény jó édesanyám elküldött, vagy magamnak kellett valamilyen gyógyszer.*
- *Én nem akarok igazgató lenni egy számomra ismeretlen területen. Nem akarom elhagyni a bányaiüzemet...*

Szikra elvtárs csak ennyit válaszolt: ...magának ott nem gyógyszerésznek kell lennie, hanem az államosítási rendeletet a párt és a kormány nevében végrehajtania és megszervezni az új szocialista Gyógyszerellátást. ...Egy lezárt borítékban a kormánybiztos átnyújtotta a vállalat 'Alapító levelét a vállalat neve Gyógyszertárak Nemzeti Vállalata'. Majd a vállalat elnevezése később 1950 szeptemberében megváltozott 'Gyógyszertár Vállalat Baranya megye' címre. Ebben a borítékban volt a kinevezésem is..."[49]

Végül el kell mondanom, hogy nemrégiben beszélgettem egyetemünk egyik idősebb professzorával, aki még emlékszik a „kedves öregúrra” aki a Zsolnay Vilmos utca 2. szám alatt lévő patika gyógyszerésze volt...

* Írásomban a felsorolt cikkekben használt helyesírást alkalmaztam.

** Ludvig Ferenc neve háromféleképpen található meg a korabeli forrásokban.

Felhasznált irodalom:

- [1] Abrudbányay Ö.: Szabédról... ..levett kalappal. Pécs. 1944.
- [2] Gyógyszerészi Hetilap. 1898. 37. évf. 38. sz. 637.
- [3] Hivatalos Közlöny. 1906 14. évf. 18. sz. 3.
- [4] Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára - Személyes Ügyek. 1910. 37. évf. 45. sz. 486.
- [5] Csiki Hírlap. 1912. 2. évf. 34. sz. 2.
- [6] Pesti Hírlap. 1916. 38. évf. 166. sz. 15.
- [7] Gyógyszerészek Lapja. 1919. 14. évf. 10. sz. 37.
- [8] Gyógyszerészek Lapja. 1920. 15. évf. 20. sz. 8.
- [9] Gyógyszerészi Közlöny. 1922.38. évf. 30. sz. 375.
- [10] Dunántúl. 1922. 12. évf. 165. sz. 3.

- [11] Dunántúl. 1922. 12. évf. 295. sz. 7.
- [12] Gyógyszerészi Közlöny. 1924. 40. évf. 3. sz. 55.
- [13] Pécsi Lapok. 1924. 3. évf. 272. sz. 2.
- [14] Dunántúl. 1925. 15. évf. 116. sz. 5.
- [15] Botos J.: A fizetőeszköz inflációja az első világháború alatt és után 1914-1924. www.multunk.hu/wp-content/uploads/2017/01/botosj_15_3.pdf [2018.12.18.]
- [16] Gyógyszerészi Közlöny. 1926. 42. évf. 9. sz. 2015.
- [17] Pécsi Napló. 1926. 35. évf. 242. sz. 7.
- [18] Pécsi Napló. 1926. 35. évf. 297. sz. 4.
- [19] Dunántúl. 1928. 18. évf. 135. sz. 5.
- [20] Genealogiai Füzetek. 1905. 18. évf. 135. sz. 5.
- [21] Dunántúl. 1928. 18. évf. 262. sz. 12.
- [22] Gyógyszerészek Lapja. 1929. 24. évf. 18. sz. 12.
- [23] Dunántúl. 1933. 23. évf. 98. sz. 7.
- [24] Magyarország. 1930. 11. évf. 180. sz. 8.
- [25] Pécsi Napló. 1933. 42. évf. 60. sz. 4.
- [26] <http://tudastar.unitarius.hu/pantheon/pantheon1/AZ-Rediger.htm> [2018. 12. 20.]
- [27] Új Dunántúl. 1947. 4. évf. 245. sz. 5.
- [28] A BOKOM Pécsi Városüzemeltetési és Környezetgazdálkodási Nonprofit Kft. Gracza Tündének szóló levele. Iktsz. BK-8-7-2-73/K-1/2018
- [29] https://vastagandrea.blog.hu/2018/05/20/raffay_erno_vastag_andrea_orok_szer_elem_kripta_villa_fonyod [2019. 01. 13.]
- [30] A Kripta villa állandó kiállítása.
- [31] <http://cograf.hu/lexikon/foldrajz/pecs.html> [2019. 01. 11.]
- [32] Pesti Napló. 1858. 9. évf. 2637. sz. 3.
- [33] Dunántúl. 1919. 9. évf. 220. sz. 2.
- [34] Pécsi Közlöny. 1901. 9. évf. 46. sz. 6.
- [35] Pécsi Napló. 1911. 20. évf. 123. sz. 4.
- [36] Dunántúl. 1925. 15. évf. 114. sz. 5.
- [37] Dunántúl. 1922. 12. évf. 275. sz. 2.
- [38] Pécsi Lapok. 1922. 1. évf. 247. sz. 2.
- [39] Dunántúl. 1923. 13. évf. 18. sz. 2.
- [40] MNL BML 1922. 19106/116
- [41] Dunántúl. 1923. 13. évf. 26. sz. 3.
- [42] Dunántúl. 1923. 13. évf. 44. sz. 2.
- [43] Dunántúl. 1923. 13. évf. 133. sz. 1.
- [44] Pécsi Napló. 1926. 35. évf. 30. sz. 6.
- [45] Gyógyszerészi Közlöny. 1929. 45. évf. 7. sz. 106.
- [46] Gyógyszerészi Közlöny. 1929. 45. évf. 12. sz. 215.
- [47] Gyógyszerészek Lapja. 1934. 29. évf. 13. sz. 14.
- [48] Gyógyszerészi Közlöny. 1935. 51. évf. 17. sz. 265.
- [49] <http://www.gyogyszeresztortenet.hu/wp-content/uploads/2013/08/30-%C3%A9ves-a-szocialista-gy%C3%B3gyszerell%C3%A1t%C3%A1s-Baranya-megy%C3%A9ben.pdf> [2019. 01. 14.]

Alkotta és fotózta: Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes

Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének
negyedévenként megjelenő hivatalos lapja
ISSN 2061-036X (nyomtatott)
ISSN 2061-0378 (online)
Honlap: <http://moksz.org>
Facebook: <https://www.facebook.com/orvosikvtarak>
Kiadja: A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége
1125 Budapest, Diós árok 3.
Tel: +36 30 5888203
Lapigazgató:
Dr. Palotai Mária, PhD – MOKSZ elnök
E-mail: moksz.orvosikonyvtarak@gmail.com
Szerkesztőbizottság:
Dr. Gracza Tünde
E-mail: gracza.tunde@lib.pte.hu
Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes
E-mail: tolgyag@bmkk.eu
Pogányné Dr. Rózsa Gabriella
E-mail: prg1971.05.29@gmail.com
Szerkesztőség címe:
7624 Pécs, Szigeti út 12.
E-mail: gracza.tunde@lib.pte.hu
Adószám: 18230082-1-42
Nyomtatásban megjelenik 50 példányban
DOI: 10.18424/OK.2019.1

